

К. Є. Двойних,
к. е. н., докторант, Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова

ЕТНОЛОГІЧНА МОДЕЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ ПАРАМЕТРІВ

К. Dvoynykh,
PhD (Economics), Doctoral candidate, Odessa national university

INTERNATIONAL ECONOMICAL INTEGRATION ETHNOLOGY MODEL: THE KEY PARAMETERS DEFINITION

Сучасна економічна реальність (поступове домінування сітьової економіки) засвідчує крайню потребу у формуванні економічних моделей нового типу. Насамперед, це необхідно для адекватного прогнозування соціально-економічних наслідків міжнародної інтеграції і своєчасного прийняття рішень стосовно доцільності застосування усталених економічних підходів. В якості основи (певного інваріанту) створення таких моделей можуть виступати етнічні процеси.

З позицій етнологічного моделювання економічних процесів у світовому господарському просторі очевидно, що ринковий баланс є можливим лише при виконанні певних умов. Це врахування чітких кордонів суперетносів і порівняння історичних віків етнічних колективів, що вступили у взаємодію. Для побудови моделей економічної інтеграції необхідним є теоретико-методологічне осмислення різноманітного прояву етнічного чинника у світовій економіці. З цією метою статтю присвячено визначенню ключових параметрів етнологічної моделі міжнародної економічної інтеграції. Запропоновано низку нових призм оцінки відомих економічних процесів з етнологічної позиції.

Modern economical reality (network economy gradual dominating) confirms utmost necessity to build economical models of new type. In the first turn it is actually for international integration social effect adequate forecast and timely decision making concerning stable economical approaches applications. As a basis (some invariant) for such models formation could be used international ethnical processes.

From international economical processes ethnological simulation is obviously: market balance could be achieved only under the fulfillments of certain conditions. The consideration of clear borders between superethnoses and their age proper comparison are obligatory. In order to economical integration models constructing we need to provide corresponding theoretical and methodological comprehension for ethnical phenomenon different displaying in world economy. Therefore, the purpose of article is to define key characteristics for international economical integration ethnology model. Along with this a numbers of new prisms for known economical processes evaluation from ethnological point of view were suggested.

Ключові слова: економічна інтеграція, прогнозування, моделювання світової економіки, суперетнос, етнічні процеси.

Key words: economical integration, forecast, world economy simulation, superethnos, ethnical processes.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Однією з найголовніших проблем сучасної економічної науки є брак адекватних моделей, що відображують соціально-економічні наслідки інтеграції різних систем господарювання. Саме з цим на практиці пов'язані численні складності економічного прогнозування та забезпечення успішного протікання різноманітних економічних перетворень, зокрема, це часто стосується питання щодо їх доцільності взагалі. Особливості різноманітного прояву етнічного чинника в економічній

діяльності дозволяють запропоновувати нові принципи моделювання інтеграційних процесів у світовій економіці, які виглядатимуть більш всеохоплюючими та адекватними процесам у світовому господарському просторі.

Стандартна модель ринкової економіки, де все урівноважується попитом та пропонуванням, відображується у рівнянні Ньюкомба — Фішера:

$$C \times Q = M \times V \quad (1),$$

де C — ціновий рівень;
 Q — сукупність споживчих товарів та послуг;
 M — грошова маса;
 V — швидкість обігу коштів.

З позицій етнологічного моделювання економічних процесів у світовому господарському просторі очевидно, що такий баланс є можливим лише за певних умов. Зокрема, мова може йти про господарську систему окремого етнокультурного простору, а до того ж термін сталості такого балансу має бути обмеженим у відповідності до другого начала термодинаміки. Отже, модель ринкової економіки у світовому господарському просторі має бути зображена у такому вигляді:

$$\forall [t_1; t_2] \ll T_{\text{екн}} \Rightarrow C \times Q = M \times V \quad (2),$$

де $[t_1; t_2]$ — період часу, впродовж якого спостерігаються певні ознаки економічної рівноваги в межах окремого етнокультурного простору;

$T_{\text{екн}}$ — тривалість існування етнокультурного простору як самостійної системної цільності.

Відсутність та ігнорування фактору паралельного (етнокультурного) часу в економічному моделюванні обумовило потребу в його теоретико-методологічному забезпеченні задля формування адекватної моделі наслідків економічної інтеграції.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проблему ідентифікації наслідків прояву паралельного часу в економічних роботах відшукувати складно, оскільки практично всі економічні концепції підсвідомо проблему часу намагалися прикрити за маніпулюванням із простором, використовуючи порівняльні підходи із залученням господарського досвіду різних народів та країн. Фактичне порівняння різних систем виміру часу в економіці, методологічно приховане за технологіями маніпулювання із просторами, є головною сучасною проблемою економічної думки [1].

Як наука економіка живе у часі, але що таке час не знає ніхто. Індикатором цього є той факт, що економічні проблеми з'являються саме тоді, коли мають місце намагання відокремити в економіці простір від часу. Відповідно, виникає питання стосовно вимірювання часу в економіці. Це стає можливим через порівняння віків окремих етнокультурних просторів (суперетносів). До цього доречно наголосити, що саме простір є головною економічною проблемою, але її розв'язання без визначення часу залишається неможливим.

Питанням часу в економічній площині під різними призмами займалися такі дослідники як О.О.Богданов, А.Заде, Е.Ласло, С.Курдюмов, Б.Нікулеску, В.І.Вернадський [2], М.М.Моїсєєв, І.Прігожин та інші вчені. Певним узагальненням цього стали роботи дослідників Російської економічної академії ім. Г.В.Плеханова, зокрема, М.С.Мокія, де трансдисциплінарність фактично запропонувала більш високий рівень "захищеності" системної похибки нівелювання паралельного часу [3], тобто методологічно підтримала продовження пошуку в апіорі невірному напрямку. Інакше кажучи, застосування трансдисциплінарної методології в економічних дослідженнях не вирішило проблеми врахування паралельних часів, поширивши при цьому кількість просторів

Проблему часу в економіці фактично визначив А.Н.Гумільов, але формально він не був економістом, отже, його праці економічною наукою залишилися майже непоміченими [4]. Саме він наголосив, що найбільш небезпечним є не помилка, а відсутність своєчасної постановки питання там, де це необхідно зробити.

МЕТА СТАТТІ

Метою цієї статті є визначення ключових параметрів для формування універсальної моделі міжнародної еко-

номічної інтеграції на основі врахування феномену паралельних часів в економічних дослідженнях.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Вбачається допустимим стверджувати, що світова економіка основана на потоках енергії, що мають місце між суперетносами [5, с. 17—43]. Звідси випливає, що:

$$\begin{aligned} \forall i \neq j, i = 1, k, j = 1, k, \\ \forall P_i > P_j \Rightarrow P_i \rightarrow P_j; \end{aligned} \quad (3),$$

де P — значення енергетичної щільності відповідного етнокультурного простору, що бере участь в економічній взаємодії,

k — кількість суперетносів, що беруть участь в економічній взаємодії.

Кожний етнокультурний простір характеризується своїм власним набором матеріально-технічних цінностей (МТЦ) та інтелектуальних розробок (І) з відповідною культурною приналежністю. Це означає, що значення обсягу етнокультурного простору (МТЦ \times І) буде пропорційним сукупному значенню споживчих товарів та послуг, що ідентифікуються в цьому суперетносі як його власні економічні досягнення. Пропорційність, а не рівність, йдеться саме тому, що в системах господарювання одних суперетносів можуть бути присутні матеріально-технічні та інтелектуальні складові інших суперетносів, які все одно споживатимуть його енергетичний запас [5, с. 44—99]. Отже, з економічної точки зору мова може йти лише про згадану пропорційність як економічний фактор, обумовлений термодинамічними процесами обміну у просторі світової економіки.

$$(МТЦ \times I) \sim Q \Rightarrow (МТЦ \times I) \sim \frac{V}{C} \quad (4),$$

Виходячи з формули визначення енергетичної щільності етнокультурного простору, стає можливим виразити її через економічні показники:

$$P \sim \frac{1}{(МТЦ \times I)} \Rightarrow P \sim \frac{C}{V} \quad (5),$$

$$Z = \frac{V}{C} \Rightarrow P \sim \frac{1}{Z} \quad (6),$$

На виведений параметр Z , що являє собою відношення швидкості грошового обігу до рівня цін в межах окремої етнокультурної системи, слід звернути особливу увагу. Грунтуючись на рівнянні Ньюкомба — Фішера, цей показник можна подати так:

$$Q = M \times Z \quad (7).$$

Тобто в господарській системі окремого суперетносу сукупність споживчих товарів та послуг дорівнюватиме результату множення загальної грошової маси на значення параметра Z , яке, у свою чергу, є обернено пропорційним до рівня енергетичної щільності етнокультурного простору. Тому Z можна визначити як сприйняття вартості власної праці членами відповідного суперетносу, що встановлює чіткий зв'язок між психологічними особливостями конкретного етнокультурного простору та результатами економічної діяльності [6].

Сприйняття — це перше враження від цін та підсвідома реакція на вартість товарів чи послуг, що в подальшому можуть бути психологічно скоригованими за допомогою раціональної аргументації (обґрунтування та переконання за допомогою ринкових факторів мотивації). Це перша підсвідома реакція за ознакою "дорогого — недорогого" у відповідності з усвідомленням вартості власної праці членами етнічних колективів. Значення цього параметра залежить не тільки безпосередньо від рівня цін, але й від швидкості обігу коштів у су-

перетнічній системі: наскільки часто та швидко вони знов з'являються у потенційного споживача, щоб їх можна було б витратити в конкретній ситуації. В цьому сенсі величину, обернену до значення рівня цін (1/С), стає можливим визначити як коефіцієнт етнічного сприйняття вартості праці.

Енергетична щільність завжди буде обернено пропорційною сприйняттю вартості праці. Чим нижче буде оцінка вартості власної праці, тим більшим буде значення енергетичної щільності суперетнічної системи. У відповідності до другого начала термодинаміки, тим більше етнічної енергії залишатиме цю систему при зовнішніх економічних контактах і тим більше сусідніх суперетносів зможуть скористатися результатами праці людей, які належать до даної етнічної системи [7]. Психологічне сприйняття вартості власної праці є як суто етнічним, так й інтегральним економічним параметром. Інакше кажучи, це — чи не найважливіший етнокультурний психологічний чинник, що має чітку проекцію в економічну площину. На відміну від значень енергетичної щільності, що може досить швидко змінюватися, суто психологічному факторові сприйняття вартості власної праці притаманний інерційний характер, подібний для всіх проявів процесів етногенезу [8]. Швидкоплинність економічних процесів у світовому господарському просторі не приводить до моментальної зміни психологічних настанов представників різних етносів щодо вартості своєї праці в різноманітних системах виміру.

$$\forall P_i \rightarrow P_j : Z_i \neq Z_j \quad (8).$$

У світовій економіці параметри ринкового балансу (грошова маса, швидкість обігу коштів та рівень цін) уже далеко не в такій мірі виконуватимуть функції урівноваження, як це було б в замкненій системі господарювання. Вплив кожного з них на значення енергетичної щільності конкретного суперетноса відбувається майже незалежно від решти факторів [5, с. 50—72]. Енергетично це обумовлено тим, що для економічно відкритої суперетнічної системи постійно відбуватиметься моментальне вилучення "енергетичних залишків" з боку інших етнокультурних просторів. Головною ж причиною цього виступають психологічні особливості та природні розбіжності в оцінці представниками різних суперетносів вартості "своєї" та "чужої" праці. Все це дозволяє сформулювати низку важливих висновків щодо протікання інтеграційних процесів у світовій економіці:

1. В умовах світової економіки етнічне відчуття "свій — чужий" трансформується в психологічне сприйняття "правильно — неправильно" щодо принципів господарювання і є об'єктивною реальністю, яка існує у всіх площинах контактів суперетносів.

2. Психологічний та енергетичний зв'язок, що поєднує етнічний колектив як системну щільність із своїм суперетносом, неможливо штучно розірвати шляхом реформування (правового, економічного тощо).

3. Точно таким же чином неможливо штучно "приєднати" етнічний колектив до "чужого" етнокультурного простору.

4. Ставка на наявність правових чи економічних суперечностей між етносами всередині іншого суперетносу завжди буде програвшою, оскільки такі суперечності завжди будуть менш значущими у порівнянні з енергетичними та психологічними бар'єрами між суперетносами.

5. Наявність правових чи економічних суперечностей між різними суперетносами завжди матимуть негативні господарські наслідки, принаймні, для одного з них.

6. У межах одного суперетносу винятковий правовий раціоналізм завжди матиме негативні економічні наслідки. Результатом подібного "прагматизму" стане

зростання внутрішніх цін і зменшення швидкості обігу ресурсів [9]. Це буде означати збільшення значення енергетичної щільності суперетнічної системи і формування сприятливих умов для поглинання її енергії іншими суперетносами. Отже, неформальна (емоційна) складова уявляється обов'язковою для правових та економічних відносин між країнами в межах одного суперетносу.

7. Економічна інтеграція між суперетносами, як правило, передбачає адаптацію та послідовність односторонніх поступок (капітуляцію) правової системи одного з них, що тягне за собою негативні економічні наслідки. Отже, головна роль у правовій взаємодії суперетносів має належати ситуативному узгодженню економічних дій.

8. Всередині одного суперетносу при економічній інтеграції реальний правовий компроміс завжди можливий.

Енергетична щільність певної ділянки світового економічного простору є функцією від рівня споживання енергії, змінюючись у часі та просторі, який утворюється техносферою та сукупністю інтелектуальних досягнень. Отже, для такої скалярної величини, як енергетична щільність, буде справедливим рівняння градієнта:

$$P = P(E, Land, t) \quad (9);$$

$$\text{grad}(P) = \frac{dP}{dE} \times \vec{i} + \frac{dP}{dLand} \times \vec{j} + \frac{dP}{dt} \times \vec{k} \quad (10),$$

де E — енергія, що споживається в процесі господарської діяльності;

Land — ландшафт, в якому таке споживання відбувається, t — час.

Дійсно, при аналізі процесів у світовій економіці для спостерігача, у першу чергу, стають очевидними прояви етнічного чинника саме в тій площині, де вони є найбільш відчутними. В залежності від обставин це може бути як період часу, впродовж якого спостерігається динаміка економічних показників, так і деформація ландшафтів із вичерпанням ресурсів (чи доданням таких) або ж спожита для економічної діяльності енергія (наприклад, економічна ефективність чи збитковість зовнішніх інвестицій).

Що ж стосується пов'язаного з енергетичною щільністю параметра сприйняття вартості власної праці, то, будучи етнопсихологічним фактором, його значення залишається незмінним на фоні економічних процесів. А це надає можливість використовувати його як певну порівняльну базу (інваріант) при розгляді та моделюванні процесів міжнародної економічної інтеграції:

$$\forall [t_1; t_2] \ll T_{\text{era}} \Rightarrow Z_i = \text{const} \quad (11).$$

Як етнопсихологічному фактору, сприйняттю вартості власної праці у повній мірі мають бути притаманними всі ознаки дуалістичного характеру прояву етнічного чинника в економіці. Так, зокрема цей параметр має бути функцією етнічного вектора і для нього також може бути справедливим рівняння градієнта. Оскільки етнічна енергія трансформується в матеріально-технічні та інтелектуальні цінності з конкретною культурною приналежністю, а у міру зростання їх обсягу зменшується енергетична щільність (величина, зворотна до сприйняття вартості праці), то цілком логічно уявляється така система рівнянь:

$$\vec{Z} = f(\vec{\chi}) \quad (12),$$

де χ — умовне позначення етнічного вектора (прискорення) [5, с. 28—32].

$$\vec{Z} = \text{grad}(MTU \times I) \quad (13),$$

$$\vec{Z} = \frac{d(MTU \times I)}{dE} \times \vec{i} + \frac{d(MTU \times I)}{dLand} \times \vec{j} + \frac{d(MTU \times I)}{dt} \times \vec{k} \quad (14).$$

Стосовно останньої формули варто нагадати, що для стороннього спостерігача першочергово ставатимуть помітними прояви етнічного чинника саме за тією системою виміру, де такі зміни за абсолютними значеннями є максимальними. В залежності від збігу конкретних обставин це може бути деформація природного ландшафту, динаміка злочинності чи певні соціально-економічні результати.

Як скалярна величина етнопсихологічний параметр Z зв'язує між собою різноманітні прояви етнічного чинника в економіці, а саме:

1. Ефективність інвестування як динаміку залежності матеріально-технічного та інтелектуального рівня від споживання енергії.

2. Регіональний розподіл споживання енергії як динаміку рівня життя в залежності від географічних ландшафтів.

3. Безпосередньо процес споживання ресурсів у всіляких проявах.

Те, що етнічний феномен має багато різноманітних тлумачень та визначень, в дійсності означає такий факт: він являє собою складну функцію від низки взаємозалежних параметрів. Етнічний чинник (Z) є функцією часу, впродовж якого природна енергія у вигляді людської праці трансформується в техносферу та інтелектуальні досягнення, утворюючи конкретні етнокультурні простори. Ознакою кожного етносу є унікальність історичної долі, невід'ємною частиною якої є його господарська діяльність. Це означає, що в кожний момент часу етнічний чинник є похідною за часом від етнокультурного простору.

$$MTЦ \times I = f_1(t) \quad (15)$$

$$Z = \frac{d(MTЦ \times I)}{dt} \quad (16)$$

У свою чергу, від часу також залежить спожита в рамках етнокультурного простору природна енергія, включаючи працю людей як найголовніший енергетичний ресурс для економіки.

$$E = f_2(t) \quad (17)$$

Формування елементів етнокультурного простору, тобто створення техносфери та інтелектуальних досягнень, являє собою функцію від спожитої суперетносом енергії.

$$MTЦ \times I = f_3(E) \quad (18)$$

Споживання енергії етнокультурним простором також залежить від ресурсів певної екологічної ніші (L), що також включають людську працю та, відповідно, змінюються у часі.

$$E = f_4(L) \quad (19)$$

$$L = f_5(t) \quad (20)$$

Все це дає підстави стверджувати, що етнічний чинник являє собою складну функціональну залежність, яку можна подати у такому вигляді:

$$Z = \frac{d(MTЦ \times I)}{dE} \times \frac{dE}{dLand} \times \frac{dLand}{dt} \quad (21)$$

Оскільки порівняно до динаміки економічних процесів, етнопсихологічні характеристики залишаються практично незмінними, то наведене рівняння складної функції може бути подано у вигляді, що відкриватиме шлях до формування моделі міжнародної економічної інтеграції.

$$\frac{d(MTЦ \times I)}{dE} \times \frac{dE}{dLand} \times \frac{dLand}{dt} = const \quad (22)$$

ВИСНОВОК

Таким чином, ключовими параметрами для складної функції, що відкриває шлях до формування уні-

версальної моделі міжнародної економічної інтеграції є:

1. Динаміка техносфери та інтелектуального рівня від рівня споживання (цілком очевидний для досліджень параметр, коли на підставі оцінки ефективності інвестицій можна визначати та передбачати соціально-економічну якість їх результатів).

2. Динаміка споживання по ландшафту екологічної ніші, тобто регіональний розподіл споживання або рівня життя в межах етнокультурного простору.

3. Зміна ландшафту у часі як процес вичерпування в процесі господарської діяльності можливостей екологічних ніш (включно із працею людей як із "свого", так і з "чужих" суперетносов).

Література.

1. Ядгаров Я.С. История экономических учений: уч. для вузов. — 4-е изд., перераб. и доп. / Ядгаров Я.С. — М.: Инфра-М, 2009. — 480 с.
2. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста / Вернадский В.И. — М.: Наука, 1988. — 519 с.
3. Мокий М.С. Трансдисциплинарная методология в экономических исследованиях: автореф. дисс. на соискание уч. степени д-ра эконом. наук: спец. 08.00.01 "Экономическая теория" / М.С.Мокий; ГОУ ВПО "Российская экономическая академия им. Г.В.Плеханова". — М., 2010. — 50 с.
4. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера Земли / Гумилев Л.Н. — СПб.: Азбука-классика, 2002. — 608 с.
5. Двойных К.Е. Парадигма экономического вампиризма: этническая основа экономики: монография / Двойных К.Е. — Одесса: Юридическая литература, 2007. — 448 с.
6. Меняйлов А.А. Психоанализ великой борьбы / Меняйлов А.А. — М.: Крафт+, 2004. — 576 с.
7. Паршев А.П. Почему Россия не Америка / Паршев А.П. — М.: Изд-во "Крымский мост-9Д", 2000. — 414 с.
8. Смирнов И.В. Психоэкология: монография / Смирнов И.В. — М.: Холодильное дело, 2003. — 336 с.
9. Панарин А.С. Искушение глобализмом / Панарин А.С. — М.: ЭКСМО-Пресс, 2002. — 416 с.

References:

1. Yadgarov, Y.S. (2009), *Istoriya ekonomicheskikh ucheniy* [The history of economical knowledge], 4th ed, Infra-M, Moscow, Russia
2. Vernadskiy, V.I. (1988), *Filosofskie mysli naturalista* [The naturalist's philosophical thoughts], Nauka, Moscow, Russia.
3. Moki, M.S. (2010), "The trans-discipline methodology for economical research", Doct Thesis, *Economical Theory*, National Research University "Higher School of Economics", Moscow, Russia.
4. Gumilev, L.N. (2002), *Etnogenes I Biosfera Zemli* [Ethnogenes and biosphere of the Earth], Azbuka-klassika, S.-Petersburg, Russia.
5. Dvoynikh, K.E. (2007), *Paradigma ekonomicheskogo vampirizma* [The paradigm of economical vampirism], Law literature, Odessa, Ukraine.
6. Menyailov, A.A. (2004), *Psihoanaliz velikoy borby* [The Great battle psychoanalysis], Kraft+, Moscow, Russia.
7. Parshev, A.P. (2000), *Pochemu Rossiya ne Amerika* [Why Russia is not US], Krymskiy Most 9-D, Forum, Moscow, Russia.
8. Smirnov, I.V. (2003), *Psichoekologiya* [The psychoecology], Kholodilnoe delo, Moscow, Russia.
9. Panarin, A.S. (2002), *Iskushenie globalizmom* [Globalizm temptation], EKSMO-Press, Moscow, Russia.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2014 р.